

Miša Majski in Cellomania

KAJ: koncert- Miša Majski in Cellomania, ansambel violončelov

KDAJ: 14. november 2005 ob 19.30

KJE: Cankarjev dom, Gallusova dvorana

NAPOVEDNIK: Miša Majski in Celomania

Program:

Igor Kuljerić (Milonga para Jorge Luis Borges),

Max Bruch (Kol Nidrei),

Antonin Dvoržak (Rondo, op.94),

Peter Iljič Čajkovski (Adante cantabile, op. posth),

Manuel de Falla (Obredni ples ognja iz suite Ljubezen čarovnica),

Edouard Lalo (Intermezzo iz Koncerta za violončelo in orkester v d-molu),

Heitor Villa-Lobos (Bachiana Brasileira št. 1),

Introdukcija (Embolada)

Preludij (Modinha)

Fuga (Conversa)

ČASOPISNA KRITIKA:

Cellomania je ansambel mladih čelistov, ki jih izbere zagrebški čelist Valter Dešpalj, čigar pedagoška karizmatičnost seva v mednarodni prostor, seveda tudi k nam. In z ansamblom je tokrat igral Miša Majski.

Romantizirano mili, z ljudskimi temperamenti obarvani, tudi elegantni potpuri (pretežno priredb - Dešpaljevih), v katerem naj poje primo uomo. S takšnim, kakršen je Majski, ki ne pozna narcisoidnega ekskluzivizma, je zmeraj lepo. De Fallev *Obredni ples ognja* pa je kot ansambelski akt plamenel in sikal celo veliko strastneje kakor zdaj z Majskim. V veselje mi je bila Mojstrova nepopolnost (npr. »pretonirani« trenutki), ki ga dela le še večjega - človeškega. Kantabile, s katerim nas je violončelist vodil v postopoma vse globljo zamaknjenost, skozi hebrejski, češki, ruski, brazilski melos je neopisljiv, povezujoč duše, širok, detajliran, izzivajoč dialog z »zborom«, artikulacijsko pregnantnim, čudežno enovitim. In po drugi strani spremljevalsko nežnim. Žareči obrazi in zvoki, zanos, popolna subtilna odprtost. Uvodna Kuljerićeva skladba se dobro igra, a si začne lastiti čas z izsiljenim tkivom. Toliko o muzikalnih vtisih izvajalsko navdušujoče svežega večera. Kritike še ni čisto konec. Stol, na katerem je sedel Majski, je v prvem delu večera cvilil. Rahlo, vztrajno, hudo moteče. Potrpeli smo do odmora. Ko pa se je potem violončelist znova usedel, je stol - zacvilil! In Dešpalj je Majskemu prinesel svoj stol, se sam usedel na škripajočega vsem na očeh, tudi organizatorju. Tako ali tako se zgodi kaj, proti čemur je tudi najpopolnejša organizacija brez moči. Nekdo ti npr. v zgroženost

celega avditorija nasladno gromoglasno kihne sredi Saint-Saënsovega *Laboda*, sredi sfumata, impresionističnih tančic Miše Majskega. Neki osebek – butelj iz publike, pač.

IZVAJALSKA ZASEDBA: Miša Majski violončelist, Cellomania- ansambel violončelov, člani ansambla: Karmen Pečar, Zita Varga, Luka Šulić, Tomo Rožman, Nikolaus Leopold, Tilen Artač, Marie Spaemann, Mariaberta Blašković, Lana Beraković, Alja Mandić, Petra Kušan, Klara Romac, Valter Dešpalj (violončela), Vlasta Hribar (harfa).

ŽIVLJENJEPISI SKLADATELJEV:

1. Antonín Leopold Dvoržak, češki skladatelj, * 8. september 1841, Nelahozves pri Pragi, Češka, † 1. maj 1904, Praga.

Antonín Leopold Dvoržak

Dvoržak je najpomembnejši predstavnik češke glasbene romantike. Imel je srečo, da so njegovi starši zgodaj spoznali njegov talent in ga podpirali. Preživel je kot orglavec, z igranjem viole v opernem orkestru, ki ga je vodil Bedřich Smetana in s poučevanjem glasbe po meščanskih hišah. Kljub skromnim razmeram je vztrajno ustvarjal, saj je kot zaveden Čeh želel dokazati svetu, da tudi češka glasba lahko rodi velika umetniška dela. Po letu 1871 je zapustil orkester in postal poklicni skladatelj. Prvič je vzbudil pozornost z opero *Kralj in oglar* in z domovinsko kantato *Dediči Bele gore*, do preobrata v njegovi karieri pa je prišlo po letu 1874. Tedaj je pridobil avstrijsko državno štipendijo in vzbudil pozornost slavnega Johannes Brahmsa, ki ga je priporočil svojemu založniku *Simrocku*. Le-ta je leta 1878 izdal *Slovanske ples* v verziji za klavir štiročno ter *Moravske duete* za dva soprana in klavir. Dvoržak je čez noč zaslovel. Ples in duete so igrali in peli po salonih v vsej Srednji Evropi, orkestrirano verzijo *Slovanskih plesov* so izvedli orkestri v Berlinu, Budimpešti, na Dunaju in v Baltimoru in polagoma so se njegove slave začeli zavedati tudi v domovini. V osemdesetih letih 19. stoletja je njegova priljubljenost vztrajno rasla, pridobil si je prijatelje v Angliji, kjer je glasbeno občinstvo ni bilo obremenjeno s srednjeevropskimi nacionalno-kulturnimi združbami in

predsodki do Slovanov, ki so preprečevali, da bi Dvořak v polni meri uspel na Dunaju in v Berlinu. Leta 1890 je postal profesor kompozicije na konservatoriju v Pragi, kjer je z izjemo svojega bivanja v "Novem svetu" med leti 1892 in 1895 ostal do smrti. Na tem mestu je zaslovel kot zahteven in strog učitelj.

2. Peter Iljič Čajkovski, ruski skladatelj, * 7. maj 1840, Votkinsk, okraj Vjatke, Rusija, † 6. november 1893, Sankt-Peterburg.

Peter Iljič Čajkovski

Čajkovski je bil drugi od šestih preživelih otrok. S petimi leti se je začel učiti klavir. Leta 1848 se je družina preselila v Sankt Peterburg. Od leta 1859 je živel v internatu, do leta 1863 pa je opravljal uradniško službo na pravosodnem ministrstvu. Od leta 1861 do 1865 je študiral glasbo na Konservatoriju v Sankt-Peterburgu. Do leta 1877 je živel in ustvarjal v Moskvi. Tu je učil na konservatoriju in nekaj časa pisal glasbene kritike za *Moskovske novice*. Živčnost in čustvena razrvanost, združeni z homoseksualnostjo sta ga pognali v osamljenost in vplivali na njegovo ustvarjanje. Opustil je poučevanje v Moskvi in v Rusiji živel le še prehodno, saj je mnogo potoval. Leta 1892 se je naselil v Klinu blizu Moskve. Svetovna slava mu je prinesla tudi veliko nemira v zasebno življenje. Le devet dni po prvi predstavi njegove Šeste simfonije leta 1893 je Čajkovski umrl. Splošno verjamejo, da je storil samomor z namernim pitjem okužene vode s kolero, vendar je zastrupitev z arzenom verjetnejša. Nekateri namigujejo, da je skupina nekdanjih sošolcev zahtevala, naj naredi samomor, da bi se izognil pohujšanju zaradi domnevnega razmerja z nečakom, članom ruskega plemstva. Pokopali so ga na Tikvinskem pokopališču pri samostanu Aleksandra Nevskega v Sankt Peterburgu.

3. Heitor Villa-Lobos (Rio de Janeiro, 1887 - 1959) je svojo glasbeno pot začel z igranjem po kavarnah. To ga je pripeljalo v severne kraje Brazilije, kjer se je spoznal z narodno glasbo, ki ga je tako zelo navdušila, da je začel zbirati narodne napeve. Od 1907 je študiral na konservatoriju v Riu

de Janeiru. Leta 1915 je priredil koncert svojih skladb, ki so presenetile z raznovrstnostjo melodike in ritmike ter z radikalno glasbeno govorico. Po prvi svetovni vojni je dosti potoval po evropskih državah, potem pa se je spet ustalil v Rio de Janeiru, kjer se je posebej posvetil brazilski ljudski glasbi ter glasbenemu šolstvu. Napisal je več kot 2000 raznih skladb, od oper, simfonij in koncertov preko komorne in vokalne glasbe do preprostih obdelav ljudskih pesmi. V vseh svojih delih je tesno povezan s svojo deželo, odlično je izrabil njeno bogato glasbeno folkloro. Tudi kadar ni uporabljal izvirnih napevov, je v svoji glasbi znal oživiti Brazilijo in njene

ljudi. Pomembne so tudi njegove *Bachianas Brasileiras*, devet instrumentalnih suit za razne zasedbe, v katerih je brazilsko narodno glasbo poskušal povezati z značilnim Bachovim polifonim slogom.

4. Igor Kuljerić (1938), se je z ustvarjalnostjo vpisal med pomembnejše skladatelje hrvaške glasbene zgodovine. Bogat in ustvarjalen opus (orkestralna in vokalno-orkestralna dela, komorna glasba in opere), prizadevno poustvarjalno glasbeno udejstvovanje kot tudi vodenje najpomembnejših hrvaških glasbenih inštitucij (šef dirigent Zbora in Simfonikov takratne Radiotelevizije Zagreb, umetniški vodja Koncertne dvorane Vatroslav Lisinski, direktor Glasbenega bienala Zagreb in Opere HNK v Zagrebu) so mu prinesli številne nagrade in priznanja ter redno članstvo v Hrvaški akademiji znanosti in umetnosti. Elektronska glasba, ki jo je Kuljerić 'preskušal' v 60. letih v Elektronskem studiu RAI, pomeni le del skladateljeve glasbene estetike, saj se je pozneje preobražala skozi različne glasbene smeri, posegla je tudi v folklorno glasbeno govorico. Kuljerić je skladbo *Milonga para Jorge Luis Borges* napisal leta 2004 za Ansambel violončelistov, ki jo je istega leta krstno izvedel na festivalu Strings Only! v Zadru. Naslov izhaja iz znane obsedenosti velikega argentinskega pesnika Jorgeja Luisa Borgesa z milongo, to je argentinskim plesom iz druge polovice 19. stol., sorodnem tangu, nastalem v siromašnih četrtih Buenos Airesa. Glasba je polna temačnega dramatskega naboja in za milongo tako značilnih ritmičnih napetosti, v njeni strukturi je poudarek na principu motivične variacije. *Milonga* je na koncertih Ansambla po Avstriji, Sloveniji, Italiji in na Hrvaškem doživela deset izvedb ter pri tem bila deležna velikega uspeha tako pri občinstvu kot kritiki.

Igor Kuljerić

5. Max Bruch (1838-1920) Opus nemškega skladatelja še zdaleč ni tako skromen, kot ga danes resnično poznamo iz koncertnih repertoarjev. Nadaljevalec tradicije Mendelssohna in Webra je bil aktiven tako v vokalni kot inštrumentalni glasbi, vendar so danes njegovi oratoriji in kantate bolj kot ne le del zgodovinskih seznamov, ki redko zadihajo v stvarnosti. Zahvaljujoč violinskemu koncertu v g-molu je skladateljevo ime vendarle še vedno navzoče v železnih koncertnih repertoarjih. Bruch je svojo glasbeno govorico načrtno že v mladosti in v taki nespremenjeni ustvarjal vse življenje. Poleg violinskega koncerta gre omeniti še variacije za violončelo in orkester **Kol Nidrei, op. 47**, skladbo z nocojšnjega sporeda, prav tako pogosteje izvajano delo. Melodična invencija in izrazit romantični temperament zaznamujeta glasbeno govorico obeh omenjenih del. Med vodenjem judovskega pevskega društva v Berlinu je Bruch prišel v stik z judovsko ljudsko pesmijo. Nasploh lahko rečemo, da je bil Bruch naklonjen ljudski pesmi in jo je izjemno rad uporabljal v delih. Tudi delo *Kol Nidrei*, op. 47, podnaslovljeno z 'Adagio na hebrejski temi za čelo in orkester' je takšen primer. Skladatelj temi variacijsko obdeluje tako, da ju nikoli popolnoma ne odtuji od njunih prepoznavnih ljudskih prvin. Povezovanje judovskih tem s poznoromantično harmonsko govorico daje delu nenavaden šarm in nekoliko sladkobno lepoto.

Max Bruch

6. Manuel de Falla (1876–1946), španski skladatelj je eno od svojih dveh baletnih uspešnic *El amor brujo* (*Ljubezna čarovnica*) napisal leta 1915. Skladateljevo nagnjenje do francoske glasbe, predvsem Debussyjeve, je v domovini povzročalo nerazumevanje, saj so konservativni kritiki zaradi

pretirane dojemljivosti za tuje vplive napadali njegove stvaritve. Tudi **Ljubezen čaravnica** je doživela neprijazne kritike zaradi pomanjkanja španskega značaja, kar pa je bilo povsem neutemeljeno, če upoštevamo, da so glasbo navdihnile ravno andaluzijske ljudske pesmi. Skladatelja je prevzela zgodba Marie in Gregoria Martinez-Sierre o moči ljubezni nad življenjem in smrtjo. Ciganko Kandelo preganjajo spomini na umrlega nezvestega ljubimca, zaradi katerega se ne more prepustiti novi ljubezni. Odloči se, da se mu bo maščevala za vse trpljenje in nezvestobo, zaradi katerih ne more zaživeti njena nova ljubezen s ciganom Karmelom. S pomočjo čarovnije prikliče duh nekdanjega ljubimca in ga prezirljivo odrida od sebe, tako da ga spomni, kako je tudi on nekoč ravnal z njo. Skesani duh jo prosi za odpuščanje, sama pa se zmagoslavno vrne k svoji novi ljubezni. Ravel je pozneje predelal balet v krajšo orkestralno suito, katere najbolj znan in priljubljen je ravno *Ritualni ples ognja*. Ta pomeni trenutek čarovniškega obreda. Z njegovo pomočjo Kandela prikliče duh nekdanjega ljubimca. Verjetno se skladateljeva fascinacija nad andaluzijsko tradicijo in zmožnost podajanja njene esence najbolj kažeta ravno v omenjenem stavku, ki kliče po gorečih strasteh.

Manuel De Falla

7. Edouard Lalo (1823–1892). Čeprav je francoski skladatelj skušal vse življenje postati in se tudi uveljaviti kot operni skladatelj, je v današnjih koncertnih repertoarjih 'preživel' kot avtor orkestralne in komorne glasbe. Ta zaseda pomembnejše mesto v glasbeni zgodovini kot pa skladateljeve tri opere, saj zaznamuje takrat novo smer v francoski glasbi tistega časa, ki sta jo sočasno razvijala César Franck in Camille Saint-Saëns. Lalo si je v svojem času pridobil sloves šele v 70. letih 19. stol, in to z deli, kot so violinski koncert, čelo koncert, *Symphonie espagnole*, simfonija in klavirski koncert.

Intermezzo z nocošnjega sporeda je drugi stavek koncerta za violončelo in orkester iz leta 1877. Španske korenine skladatelja prevevajo glasbeno govorico vseh treh stavkov, tako v subtilnih kot bolj grobih trenutkih koncerta. Nežna in globoka senzibilnost je najbolj navzoča ravno v drugem stavku koncerta, kjer se izmenjujeta lirični *Andantino* in živahni *Allegro*. Čeprav bi glasbeni strokovnjaki delu radi pripisali klišejskost, mu ne morejo odreči čudovite barvitosti in očarljivih melodičnih vzgibov.

Edouard Lalo

PREDSTAVITEV IZVAJALCEV: Cellomanijo lahko označimo kot gibanje, ki ga je pred petnajstimi leti začel ugledni hrvaški violončelist Valter Dešpalj. Po Dešpalju odraža Cellomania »fino stanje duha in ušesa«, ki nastane, ko se večje število violončelistov zbere in prepusti užitku skupnega muziciranja in druženja. Z željo, da svoj užitek delijo z občinstvom, so se Dešpalj in njegovi violončelisti predstavil na koncertih v Zagrebu, Ljubljani, Mariboru, Gradcu in na Dunaju. Z nastopoma na Dubrovniškem festivalu leta 2000 in 2003 so navdušili občinstvo, kritiki pa redno hvalijo topel zven ansambla, vitruozno igro ter nenavadne in zanimivo zasnovane sporede. V letošnjem projektu Cellomanije sodelujejo študenti Valterja Dešpalja s Hrvaške, iz Slovenije in Avstrije ter udeleženci festivala Strings only.

MOJE MNENJE: Koncert mi je bil zelo všeč, sicer ob malo pozni uri, vendar me to ni tako zelo motilo. Miša Majski je bil odličen ob spremljavi ansambla violončelistov. Skladbe niso bile predolge, zato je koncert hitro minil. Ugajalo mi je tudi to da je bil vmes odmor, saj sem se lahko malo sprehodila po Cankarjevem domu. Imela sem odlične sedeže, zato sem z lahkoto poslušala, motili so me le ostali gledalci saj so se kar naprej pritoževali čeprav smo se pogovarjali tako potihno kot oni. Motilo me je tudi škripanje solistovega stola, vendar ni uničilo veličastnega nastopa. Lahko bi sicer igral še kak instrument za popestritev, saj se harfe skoraj ni slišalo. Vidi se da so v ansamblu violončelistov sami profesionalci, tako mladi pa že tako dobri. Mislila sem, da so vsi iz Slovenije vendar sem se zmotila, so

namreč iz celega sveta, kar vse naredi še bolj zanimivo. Pričakujem da se na naslednjem koncertu ljudje ne bodo tako pritoževali, saj če v glasbi uživajo jih nič ne bi smelo motiti.